

بسمه تعالی

کار تحقیقی مربوط به آقای دکتر دیانی

دانشجویان عزیز که کار تحقیقی لیسانس یا رساله فوق لیسانس و یا دکتری خود را با آقای دکتر دیانی انتخاب کرده یا قصد دارند انتخاب کنند، بایستی به نکات زیر در امر تهیه کار تحقیقی خود توجه داشته باشند. بدیهی است برای رعایت هر کدام از موارد ذکر شده در این روش کار، نمره متناسب و مربوط منظور خواهد شد.

الف - انتخاب موضوع

مهم ترین مرحله کار تحقیقی، انتخاب موضوع است. برای انتخاب موضوع، باید سه امر مد نظر قرار گیرد :

امر اول

اولین امر و مهمترین مسئله، **علاقه خود** دانشجو به موضوع تحقیق است. علاقه فرد به انجام کار، موتور اولیه تحقیق می باشد. محقق باید علاقمند به موضوع تحقیق باشد و انگیزه اصلی وی همان علاقه شخصی اش باشد. به تحقیقاتی که صرفاً بر اساس علاقه محقق انجام می شوند، تحقیقات بنیادی نامیده می شوند. گسترش علوم و فنون در گرو کار بی وقفه کسانی است که بدون داشتن چشمداشتهای مادی و یا کسب نمره و یا اعتبار شخصی و یا مثلاً مشهور شدن، علم را به خاطر خود علم و ارزش ذاتی که دارد و اقماعی که برای وجدان تشنه انسان فراهم می کند، دنبال نموده اند. بسیاری دانشمندانی که در هنگام مطالعه و برقراری ارتباط با چشمه فیاض علم و تحقیق چنان سرگرم بوده اند که به کلی فارغ از دنیای اطراف و حوادث پیرامون بوده اند. اما ممکن است موضوع تحقیق از یک نیاز برخاسته باشد و علاقه نیز بر اساس همین نیاز بوجود آمده باشد به این موضوعات تحقیقات کاربردی می گویند. به هر حال چه تحقیق کاربردی باشد یا بنیادی باید برای انجام آن علاقه وجود داشته باشد.

اگر به دلایلی به موضوع مورد تحقیق خود علاقه ندارید، سعی کنید **علاقه را بوجود آورید**. بهترین راه ایجاد علاقه به موضوع **درگیر کردن خود با مسائل و موضوعات فرعی قابل طرح در عنوان موضوع کلی** است. اگر با موضوع درگیر شوید، خود به خود علاقه برای شما بوجود خواهد آمد و مسائل جدیدی را برای تحقیق فرا راه شما مطرح خواهد نمود. خوشبختانه علم حقوق، دریایی است که اکثر موضوعات می توانند با مسائل این علم ارتباط پیدا کنند. البته، همه ما به نوعی با مسائل این علم درگیر بوده ایم و شاید یک مسئله حقوقی مهم ذهن ما را به خود مشغول کرده باشد که کار بر روی همان موضوع می تواند انگیزه اولیه و موتور محرکه تحقیق شما باشد.

از راههای دیگر ایجاد علاقه، کاربردی کردن موضوع با **شناخت فایده عملی آن موضوع** است. به هر میزان که به ارزش موضوع بیشتر واقف شوید بیشتر به آن علاقمند خواهید شد هر چند تحقیق واقعی آنست که محقق در زمان تحقیق، فارغ از کاربرد آن، تمام هم و غم خود را صرف یافتن کند. به هر حال باید موضوع

تحقیق بر اساس یک نیاز بوجود آمده باشد حل نیاز به حل یک مشکل خارجی و یا بر اساس نیاز به اقناع وجدان تشنه خود.

امر دوم

دومین نکته در انتخاب موضوع، **توان دانشجو** است مثلاً دانشجویانی که در استفاده از منابع خارجی به دلیل عدم آشنایی شان به زبان خارجی عاجزاند، نباید موضوعات تطبیقی با حقوق بیگانگان را انتخاب کنند. بر این اساس، برای دانشجوی مقطع لیسانس هنوز زود است سراغ حل مسائل و مشکلاتی برود که خود مسئولین مملکت و دستگاه قضا از حل آنها عاجزند. البته، نباید خود را دست کم بگیرد و از توانایی های خود غافل شوید. می توانید با راهنمایی استاد پس از جمع آوری اطلاعات دقیق و منابع لازم، هر گونه تحقیق مناسب و عمیقی در خور تقدیر است.

امر سوم

سومین نکته این است که در عین حال که نباید سراغ موضوعات بسیار پیچیده رفت، **نباید به دنبال موضوعات بسیار ساده و یا خیلی کلی** بود. مثلاً دانشجو نباید موضوع کار تحقیقی خود را ازدواج و طلاق قرار دهد که در باره آن کتابها نوشته اند و کار دانشجوی در سطح لیسانس از حد رونویسی از چند کتاب بیشتر نخواهد بود. همچنین لازم نیست کار ارائه شده به لحاظ تعداد صفحات و پیچیدگی موضوع از حد دانشجوی لیسانس بیشتر باشد. معمولاً این کار در حد جزوه ای در حدود ۳۰ تا ۱۵۰ صفحه برای کار تحقیقی ۱ و ۲ کافی خواهد بود.

سعی کنید برای شروع کار تحقیقی خود را فارغ از هر گونه پیش داوری بیابید یعنی موضوعاتی را انتخاب کنید که نتیجه اش از ابتدا برایتان روشن نباشد. تحقیق واقعی آن است که پس از انجام تحقیق به نتیجه ای دسترسی پیدا کنید یعنی برای تحقیق باید فارغ از ملاحظات سیاسی و اجتماعی تاثیر گذار در نتیجه تحقیق باشید. یکی از تفاوت هایی که تحقیقات کشور ما با سایر کشورهای مدرن دارد این است که در آن کشورها سیاستمداران تابع تحقیقات علمی موسسات تحقیقاتی عمدتاً خصوصی می باشند در حالی که کشور ما عمدتاً موضوع پژوهش ها و مسیر آنها تابع خط دهی های سیاست پیشه گان است. نکته قابل توجه این است که اگر ایده ای را ابتدائاً به عنوان موضوعی که در مقام اثبات آن هستید، مطرح نمودید، باید تا آخر کار تحقیقی خود همان را با اثبات رسانید و اگر چنانچه به هر دلیل نتوانستید آنرا ثابت کنید، باید موضوع خود را عوض کنید والا استاد مربوطه آنرا رد خواهد کرد. لذا در انتخاب موضوع دقت وافی مبذول دارید تا متعاقباً دچار مشکل نشوید.

موضوع کار تحقیقی ۱ باید یک امر مرتبط با یکی از موضوعات حقوق خصوصی مثل حقوق مدنی، حقوق تجارت، آئین دادرسی مدنی، حقوق تطبیقی یا حقوق اسلامی باشد و موضوع کار تحقیقی دو نیز یکی از موضوعات مربوط به حقوق جزا، آئین دادرسی کیفری، حقوق بین الملل عمومی و یا حقوق بین الملل خصوصی باشد.

ب- نقشه کار

مهم‌ترین مسئله پس از انتخاب موضوع تحقیق، طرح‌ریزی نقشه کار است که دانشجو باید به دقت در تنظیم آن همت گمارد. طالب علم باید بداند که در تحقیق خود چه مراحل لازم است طی شود لذا باید:

- اولاً منابع تحقیق خود اعم از کتاب، جزوه، مقاله، و ... را جستجو کرده و بدقت مطالعه کند. اگر در این مطالعه متوجه شد بر روی موضوع قبلاً کار شده طبعاً باید موضوع عوض شود، اما ممکن است کار کافی نشده باشد و یا لازم باشد از دیدگاه دیگری موضوع مورد بررسی قرار گیرد و ممکن است هم متوجه شود که اصلاً راجع به این موضوع کاری انجام نشده باشد. طبعاً بهترین موضوع آن است که قبلاً نسبت به آن کاری انجام نشده باشد.

- ثانیاً پس از مطالعه متون مختلف راجع به موضوع باید **کلمات کلیدی** که می‌توانند عنوان بخش‌ها، فصل‌ها، قسمت‌ها و تیتراها را به خود اختصاص دهند، را بیرون کشید. مثلاً در عنوان نکاح صوری مطالعه چند پرونده مربوط به این موضوع می‌تواند شما را با کلمات کلیدی نظیر نکاح برای بدست آوردن ملیت بیگانه، نکاح برای امکان خروج از کشور، عقد صوری، قصد به عنوان یکی از شرایط اساسی برای صحت معاملات، تمایز مفهوم نکاح صوری از نکاح متوجه به جهت نامشروع،

- ثالثاً کل موضوع را باید به چند بخش و هر بخش را به چند فصل، قسمت، عنوان، تیترا، پاراگراف و الف و ب و ... تقسیم کرد. برای تهیه نقشه کار - که غربی‌ها بدان **Plan** می‌گویند- باید در درجه اول راجع به موضوع انتخابی مطالعه نمود که البته لازم است منابع اصلی و مهم تر را بیشتر و منابع دست دوم و کم‌اهمیت تر را بعداً مورد بررسی قرارداد.

- پس از بیرون آوردن این کلمات و عبارات کلیدی، باید سعی شود **نظم منطقی بین آنها برقرار** نموده و سپس آنها را حداکثر در دو بخش عمده قرارداد و برای هر بخش عنوان مناسب انتخاب نمود. معمولاً اکثر موضوعات را می‌توان در دو بخش عمده تحت عناوین **مفاهیم و آثار** مورد مطالعه قرارداد. به هر حال، حسب نوع موضوع، عناوین بخش‌ها و یا فصول قابل تغییر می‌باشند. سعی شود چنانچه لازم باشد تعداد قسمت‌ها و یا فصل‌ها از دو عنوان تجاوز کند، بصورت اعداد زوج ادامه پیدا کند مثلاً دو، چهار، شش، هشت و ... فصل باشد. بدیهی است هر کدام از فصول و یا قسمت‌ها باید با هم متناسب باشند یعنی به گونه‌ای نباشد که تعداد صفحات قسمت اول ۱۰ صفحه و قسمت دوم ۳ صفحه باشند. این کار را باید از طریق عنوان‌های انتخابی برای هر زیر مجموعه تنظیم نمود یعنی عنوان‌ها به گونه‌ای انتخاب گردند که به اندازه‌های متناسب با یکدیگر مطلب در خود جای دهند.

- وجود یک خط هدایتی در همه مراحل تحقیق

لازم به ذکر است همان طور که فوقاً اشاره شد باید نظم منطقی بین اجزا وجود داشته باشد به گونه‌ای که یک **خط هدایتی** در همه مراحل کار تحقیقی ملاحظه شود. یعنی به گونه‌ای نباشد که خواننده در هنگام مطالعه، رشته بحث از دستش خارج شود و خود را در بیراهه احساس کند و یا موضوعی مطرح شده باشد که ارتباطش با بحث اصلی بدرستی توجیه نگردیده باشد. البته، ممکن است در اثنای کار تحقیق بنا به ضرورت‌هایی لازم شود به مطالب جنبی هم پرداخته شود ولی باید این احساس را در خواننده به بوجود آورد

که بداند مطالب جنبی جزء مطالب اصلی نیست و بنا به ضرورت بدان پرداخته شده پس از مدتی مجدداً به موضوع اصلی برخواهید گشت. به هر حال، باید ارتباط مطالب اصلی با مطالب فرعی کاملاً قابل توجیه باشد که خواننده سر در گم نشود.

– برقراری پل ارتباطی بین سر فصل‌ها

بین بخش‌ها، فصل‌ها و قسمت‌ها باید به گونه‌ای ارتباط برقرار باشد که یک باره بخش بعدی شروع نشود یعنی بین عناوین مختلف بخش و فصل **پل ارتباطی** برقرار شود. این پل ارتباطی بین بخش‌ها از ضرورت‌های کار تحقیقی است و خواننده باید با این **گذرگاه** به بخش یا فصل و قسمت بعدی منتقل شود. انجام این کار به دو صورت ممکن است. پل ارتباطی مفهومی و پل ارتباطی توضیحی.

⇐ در پل ارتباطی مفهومی موضوع عنوان قبلی به قدری تلطیف و بی‌رنگ می‌شود که خود بخود پای موضوع بعدی را به میان می‌کشد. در این شیوه، خواننده باید به طور ناخودآگاه پس از مطالعه بخش اول، به بخش دوم منتهی می‌شود.

⇐ اگر قادر به برقراری پل ارتباطی مفهومی نیستید، باید از شیوه برقراری پل ارتباطی توضیحی بهره ببرید یعنی با عبارات ساده و روان دلیل اختتام مبحث قبلی شروع مبحث بعدی را به طور خلاصه متذکر شوید.

ج – منابع تحقیق

جمع آوری منابع تحقیق – که البته باید موثق و معتبر باشند – مهم‌ترین مرحله از مراحل کار تحقیقی است. منابع باید **طبقه بندی** شده و منابع مهم تر و کلیدی تر از همان درجه و اعتبار منابع دست دوم و ترجمه‌ای برخوردار نباشند.

در ارجاع به منابع باید به دقت اطلاعات زیر را به ترتیب ذکر نمود: اول نام خانوادگی نویسنده، سپس اسم کوچک وی، آنگاه نام کامل اثر، بعد سال چاپ و سپس صفحه مورد نظر و نهایتاً محل چاپ و احیاناً نوع چاپ ذکر شود. برای مثال:

نجفی اصفهانی، شیخ محمد حسن، *جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام*، ج ۴۲ از دوره های ۴۳ جلدی ص ۱۱۲ انتشارات دار احیاء التراث العربی، بیروت، لبنان

البته، معمولاً اطلاعات کتاب های عربی نوشته شده توسط فقهای قبل، به روز نمی شوند لذا در چنین مواردی ذکر سال چاپ و شماره چاپ لازم نیست ولی در کتاب های حقوقی ذکر تاریخ نشر آن بسیار مهم است زیرا ممکن است کتابی در چاپ های بعدی مشمول تغییرات و اضافات و کاستی‌هایی شده باشد. کافی است بدانید آقای ژان کربونیه استاد مسلم حقوق فرانسه موفق به بیست و سه بار چاپ کتاب خود شد که هر بار در آن دخل و تصرفاتی انجام داده است.

در مورد اسامی اشخاص و کتاب‌هایی که خیلی طولانی هستند می‌توانید در متن بطور خلاصه از آنها نام ببرید ولی در کتابنامه حتماً باید نام دقیق و کامل کتاب و نویسنده ذکر شود. مثلاً در ارجاع به کتاب شرایع در متن تحقیق به ذکر همین کلمه اکتفا می‌کنید ولی در کتابنامه آخر کتاب باید نام کامل اثر آورده شود که عبارت است از: *شرایع الاسلام فی مسائل الحرام و الحلال*

یا بجای نوشتن اسم کامل کتاب «جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام» به ذکر جواهر در پاورقی صفحه اکتفا می‌کنید و در پایان اسم کامل آن را می‌آورید. معمولاً اسامی طولانی مخصوص کتاب‌های عربی است. اگر منبع در مجله علمی و تخصصی آمده است، دقیقاً شماره چاپ، اسم کامل مقاله، تاریخ چاپ و صفحه مربوطه باید آورده شود. همچنین در ارجاع به روزنامه باید دقیقاً شماره چاپ و صفحه مربوطه و ستون آن درج گردد.

- اگر مستند شما رأیی است که از دادگاهی صادر شده، باید به دقت نام دادگاه، محل صدور، نوع دادگاه، و تاریخ صدور رأی حتماً ذکر شود و بخصوص اینکه این رای در چه مرحله‌ای صادر شده است و آیا نسبت به آن تجدید نظر و یا فرجام‌خواهی شده است یا خیر مثلاً می‌آورید :

رای صادره از شعبه ۲۰۳ دادگاه عمومی واقع در مجتمع شهید بهشتی تهران در تاریخ ۱۳۸۰/۲/۲ به کلاس پرونده ۱۰۳ و به دادنامه شماره ۸۰-۱۰۸

- در مورد نظرات مشورتی اداره کل حقوقی دادگستری به دقت باید تاریخ و شماره و موضوع و محل چاپ آن ذکر شود. همچنین است در مورد نظرات واصله از مرکز فقهی قوه قضایی در قم.

- در مورد آرای دیوان عالی کشور علاوه بر ذکر تاریخ و شعبه صادر کننده باید نوع رأی از نظر اصراری بودن، وحدت رویه بودن و رأی معمولی ذکر شود.

- در مورد قوانین، تاریخ تصویب قانون، تاریخ اجرایی شدن آن، عنوان دقیق آن، محل چاپ، باید اشاره شود. حتی الامکان محل چاپ باید به روزنامه رسمی ارجاع شود.

مثلاً می‌آورید :

قانون حفظ اعتبار اسناد سجلی و جلوگیری از تزلزل آنها، مصوب ۱۳۶۷ درج در روزنامه رسمی شماره، تاریخ،

- در مورد گزارش رادیویی باید نام رادیو ساعت پخش ارگان مربوطه و محل پخش و احیاناً فرکانس مربوطه ذکر شود.

گزارش رادیو بی بی سی تحت عنوان روابط پاکستان و آمریکا در قسمت جام جهان نما ساعت ۱۰ شب ۷-۴-۸۲ از فرکانس ۱۳۱۴ کیلو هرتز موج متوسط

- اگر به تقریرات درس استادی از اساتید خود اشاره می‌نمایید، باید قبلاً به طور دقیق اولاً نظر استاد را فهمیده باشید و مطمئن شوید که آن نظر، نظر خود استاد است و ثانیاً شما مطلب را درست نقل می‌نمایید. مثلاً می‌آورید :

- تقریرات درس پروفیسور ژان ماری بیشوف در کلاسهای فوق لیسانس درس حقوق بین‌الملل خصوصی دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه استراسبورگ ۳ در سال ۱۹۹۲

- تقریرات درس دکتر ابوالقاسم گرجی، در کلاس درس عقود معاوضی در فقه جعفری، دانشگاه تهران ترم اول ۱۳۶۷ در پایان کتاب باید لیست کلیه منابع تحقیق آورده شود که اگر تعداد آنها زیاد است می‌توانید در چند مجموعه عنوان دار آنها را دسته بندی نمایید. مثلاً فهرست کتب، فهرست مقالات، فهرست منابع به زبان عربی و یا انگلیسی و فرانسه.

به منبعی که خود شما شخصاً آن را مورد مطالعه و بازبینی قرار نداده‌اید، هرگز ارجاع ندهید و چنانچه بنا به ضرورت‌هایی لازم می‌بینید که منبع اصلی ذکر شود، باید حتماً منبع مستقیم شما ذکر شود مثلاً چنانچه زبان فرانسه نمی‌دانید با ذکر منبع از کسی که زبان فرانسه می‌داند اینکار را انجام دهید مثلاً می‌نویسید :

جرارد کورنو، حقوق خانواده، ۱۹۹۱ چاپ انتشارات مونت کریستیان، پاریس، به نقل از دکتر عبدالرسول دیانی، حقوق خانواده، ص ۸

سعی نکنید ارجاعات را به زبان خارجی بیاورید زیرا خارجیان از علائم اختصاری خاص خود استفاده می‌نمایند که شما آنها را نمی‌دانید یا اگر شما آنها را می‌دانید، خوانندگان متن شما آنها را نمی‌دانند.

-اگر منبع اطلاعاتی شما سایت اینترنتی بخصوصی است حتماً با دقت نام سایت را با تمامی حروف، خط تیره، اسلاش و نقطه باید بیاورید که امکان ملاحظه آن سایت موجود باشد مثلاً می‌آورد:

<http://www.cnn.com/2001/LAW/07/25/concorde.lawsuit/index.html>

برای آشنایی بیشتر دانشجویان، آدرس اینترنتی چند سایت حقوقی را ذکر می‌کنیم:

www.bia-judiciary.ir	دفتر امور بین الملل	www.majlislib.org	کتابخانه مجلس
www.tazirat.gou.ir	سازمان تعزیرات حکومتی	www.divan-edalat.ir	دیوان عدالت اداری
www.irjpr.ir	روابط عمومی قوه قضاییه	www.fjs.oc.ir	دانشکده علوم قضایی
www.gio.ir	سازمان بازرسی کشور	www.lmo.org.ir	سازمان پزشکی قانونی
www.sabt.gov.ir	سازمان ثبت اسناد و املاک	www.iranprison.ir	سازمان زندان ها
www.iranmilitarycourt.com	سازمان قضایی نیروهای مسلح	www.lawtraining.org	معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضاییه
www.dadgostari-tehran.ir	دادگستری استان تهران	www.judiciary.ir	قوه قضاییه
www.islamichoghog.com	سایت حقوق دانان	www.nlai.ir	کتابخانه ملی ایران
www.irc.ir	مرکز تحقیقات حقوقی ایران	www.iranbar.com	سایت کانون وکلای دادگستری مرکز ایران
http://www.judiciarybar.ir	مرکز مشاوران ماده ۱۸۷	Google.com	موتور جستجوی گوگل

- سعی کنید در نقل قول از دیگران به صورت شیوه غیر مستقیم نقل قول کنید. ولی اگر به هر دلیل لازم باشد عین عبارتی را بیاورید آنرا در « » (گیومه) قرار دهید که معلوم باشد این مطلب از دیگری نقل شده است.

در پایان، قسمتی را به کتاب‌نامه یا لیست منابع و مآخذ اختصاص می‌دهید در این رابطه بهتر است در صورت تعدد منابع، آنها را دسته‌بندی نمایید مثلاً لیست کتب، لیست مقالات، لیست منابع به زبان فرانسه، لیست منابع به زبان خارجی و امثال آن. به هر حال، باید در نظر داشته باشید چنانچه در پاورقی‌ها اسم کامل اثر و یا اسم کامل نویسنده را نیاورده‌اید، در کتاب‌نامه باید جزییات کامل منبع مندرج گردد.

در مورد ارجاع به منابع چندین شیوه وجود دارد:

- در لیست منابع و مآخذ پایان کار تحقیقی تمام اطلاعات مربوط به منبع بجز صفحه مورد استناد ذکر شود و در متن و در داخل پرانتز فقط به ذکر نام نویسنده سال چاپ و شماره صفحه اشاره می‌شود مثلاً می‌نویسیم: کاتوزیان ۱۳۷۶ ص ۲۱۴. این شیوه در کتب انگلیسی دیده می‌شود.

- در شیوه فرانسوی در اولین ارجاع نام کامل منبع در **پاورقی** ذکر می‌شود و در ارجاعات بعدی به ذکر همان مصدر و صفحه مورد نظر اکتفا می‌شود.

د - شیوه نگارش

- در نگارش باید دقت فراوان نمود که هرگز خطای چاپی و یا نوشتاری در نوشته شما دیده نشود. وجود خطا در هر متنی که باشد شایسته نیست ولی در متن حقوقی نوشته دانشجوی حقوق به مراتب زنده تر است. یادتان باشد شما افراد ساده‌ای نیستند فردای نزدیک این مملکت بدست توانای شما رقم می‌خورد. شما افرادی هستید که بنا به حرفه شما مال و جان و آبروی مردم در دستتان قرار خواهد گرفت. کوچکترین خطایی در این زمینه مسئولیت‌های شدیدی را هم برای شما در بر خواهد داشت و هم بر اساتید شما که وظیفه‌شان احراز صلاحیت شما است یا قبلاً صلاحیت شما را به ناحق تایید کرده‌اند. بنابراین، اگر استاد نکته‌ای را به شما یادآوری می‌نماید و احياناً کار تحقیقی شما را غیر قابل قبول می‌داند، در جهت صلاح و خیر شما عمل می‌نماید. سعی کنید با توجه به نکات یادآوری شده در این جزوه بیشترین صلاحیت را برای خود احراز کنید.
- باید از نظر ویراستاری متن شما به دقت مورد بازبینی قرار گیرد. اصول مربوط به نقطه‌گذاری مثل نقطه- ویرگول، کاما، تیره، پرانتز، دو نقطه روی هم، علامت تعجب، باید مراعات گردد هر کدام از این علائم معنای بخصوصی دارند و باید در جای خود بکار روند. البته، علامت تعجب در متون حقوقی کمتر بکار می‌رود چون ممکن است دال بر تمسخر تلقی گردد. چه بسا یک کاما معنای عبارت را به گونه‌ای عوض کند که اصلاً مراد شما نباشد لذا باید دقت کنید که هر کدام را در جای مناسب خود بکار ببرید. در بسیاری از موارد استناد حقوقدانان به یک کاما در متن قانون است و از آن در تفسیر معنای قانون به شیوه مطلوب خود بهره می‌برند.
- تا آنجا که ممکن است باید از عبارات ساده و شیوا استفاده کنید. اگر معنای کلمه و یا عبارتی را به درستی نمی‌دانید، هرگز آن را بکار نبرید. مثلاً بجای عبارت «جزء مبعض اجور معوقه» می‌توانید به سادگی بگویید «قسمت پرداخت نشده اجاره بها». البته، برای برخی واژه‌ها و اصطلاحات معادل فارسی دقیقی وجود ندارد و ادبیات حقوقی ما نیز آنها را به صورت اصطلاحات خاص مورد شناسایی قرار داده و در اذهان هم جا افتاده است. سعی کنید این عبارات را ترجمه ننمایید. عباراتی مثل ضمان درک، خسارات آورای (Avaris)، - که اولی از زبان عربی و دومی از زبان فرانسه به حقوق ما راه پیدا کرده‌اند، بعضاً قابل ترجمه نیستند و یا اینکه اگر ترجمه هم شده‌اند، هنوز جای خود را در ادبیات حقوقی ما باز نکرده‌اند. باید بدانید که تحقیق خود را به زبان فارسی می‌نویسید لذا باید تا حد امکان از کلمات بیگانه استفاده ننمود. البته، همانطور که نباید از عبارات ثقیل استفاده نمایید همچنین نباید خیلی ساده و عامیانه بنویسید. شما دانشجوی حقوق هستید و باید از حداقل‌های ادبیات خاص حقوقی بهره‌مند باشید.
- از جملات بسیار طولانی جدا پرهیز نمایید. طولانی بودن جمله موجب می‌شود خواننده سر در گم شده و معنای نهایی عبارت را متوجه نشود و یا برای فهم معنای دقیق چند بار مجبور شود آنرا بخواند.

۵- شیوه تحقیق

- باید در تحقیق از شیوه خاصی تبعیت نمایید. بهترین شیوه، شیوه تحلیلی است. در شیوه تحلیلی ابتدا نظرات مختلف را پس از فهم دقیق، نقل می‌نمایید آنگاه نظر خود را پس از طرح نظرات مهم علمای حقوق مطرح می‌نمایید. این نظر می‌تواند مبتنی بر نظر یکی از آن علما بوده و یا به کلی با آنها متفاوت باشد و یا در برخی موارد با آنها مطابقت نماید. هر چند طرح نظر جدید ایرادی ندارد و بعضاً بسیار پسندیده نیز می‌باشد ولی باید توجه داشت که این نظر باید مستدل و قانع کننده باشد. نباید در طرح نظرات دیگران آن را بگونه‌ای طرح کنید که نفی آن در بطن آن باشد بلکه کاملاً بیطرفانه نظر را نقل کنید و البته استدلال صاحب نظر را حتماً بیاورید برخی نظرات در بدو امر بسیار سخیف جلوه می‌نمایند ولی با ملاحظه استدلال می‌توان به عمق دقت صاحب آن نظر پی برد. مثلاً اگر فقیهی معتقد شود در اسلام مرد می‌تواند تا ۹ زن بگیرد بلافاصله با عکس العمل منفی ما مواجه خواهد شد و ممکن است آن عالم را به هوسبازی متهم نماییم ولی اگر استدلال وی را ببینیم ممکن است نظرمان عوض شود. در استدلال به امکان تعدد زوجات تا ۹ نفر به آیه قرآن استدلال شده در آنجا که می‌فرماید: فانكحوا ما طاب لكم من النساء مثنی و ثلاث و رباع. «مثنی» یعنی دو تا دو تا و «ثلاث» یعنی سه تا سه تا و «رباع» هم به معنای چهار تا چهارتا. حال اگر دو تا دو تا را حداقل به یک دو تا اطلاق کنیم و سه تا سه تا نیز به حداقل به یک «سه تایی» اطلاق کنیم و چهار تا چهار تا را نیز حداقل به یک چهارتایی قابل اطلاق بدانیم، بنابراین، جمع بین دو، سه و چهار، عدد نه می‌شود و با این ترتیب، استدلال به کتاب تکمیل می‌شود. از طرف دیگر سنت پیغمبر نیز بر صحت این قول دلالت دارد که همزمان ۹ زن دائم در قبالة نکاحیه خود داشته است. ملاحظه می‌فرمایید استدلال خیلی قوی است و باید به شکل منطقی این نظر را باطل اعلام کنید. شیوه استدلال باید یا بر مبنای قوت استدلال دیگری باشد مثلاً ازدواج را با زنها محدود به ۴ نموده و یا استدلال آنهايي که قایل به امکان تا ۹ زن شده‌اند را باطل نمایید. به هر حال باید با استدلال قائل به قولی و یا مخالف قولی بشوید.
- در مخالفت با اساتید بزرگ بسیار باید محتاط باشید. هرگز ابتدا به مخالفت با یک نظر برنخیزید بلکه پس از فهم دقیق نظریه و بیان آن می‌توانید در صورتی که شما را متقاعد نمی‌سازد به انتقاد از آن بپردازید و از نظر خود دفاع نمایید.
- اولین دغدغه فکری شما باید این باشد که نظرات دیگران را درست بفهمید اگر نفهمیده به انتقاد بپردازید، ارزش کار خود را بسیار پایین می‌آورید. چه بسا اتفاق می‌افتد کسانی که در قید حیاتند از اینکه نظراتشان بد فهمیده شده و یا بد نقل شده، گله‌مندند. حال ببینید روح کسی که فوت نموده و نمی‌تواند از عقیده خود دفاع کند در انتساب نظریه ناروای شما چقدر عذاب می‌بیند.
- احترام به اساتید فن در طرح نظرات و یا در مخالفت با آنان، احترام به خود شما است مثلاً می‌توان در پاورقی اشاره نمود عده‌ای با استدلال دیگر قول دیگری اختیار نموده‌اند که البته سخن متینی است ولی فلان ایراد را دارد. هرگز در بدو شروع بحث به مخالفت با کسی بر نخیزید بلکه ابتدا بحث را بدرستی

منقح نموده و سپس اختلاف نظرات را بیان کرده و نهایتاً اگر نظریه یا استدلال منتسب به فردی را غیر موجه می‌دانید، بطور کاملاً محترمانه به نقد آن بپردازید.

- کار تحقیقی شما باید در پایان دارای یک نتیجه‌گیری باشد. نتیجه‌گیری، خلاصه مطالبی که عنوان کرده‌اید نیست بلکه جان کلام بوده و آن چیزی است که به اثبات و یا دفاع از آن پرداخته‌اید.

۶ - اقدامات پایانی

قبل از تایپ و صفحه‌بندی کار تحقیقی خود را به رؤیت استاد برسانید که در صورت تصویب آن هزینه‌های بعدی را متحمل شوید والا ممکن است استاد کار شما را مورد پذیرش قرار ندهد و برای دوباره کاری و تجدید کارها متحمل هزینه‌های اضافی شوید. اگر امکان تایپ ندارید، با خط خوش و خوانا و رعایت حاشیه صفحات و سطور مطالب خود را بنویسید. دانشجوی حقوق حتماً باید خط خوبی هم داشته باشد لذا از همین حالا دست بکار شوید و چنانچه خط شما خوانا نیست با تمرین و احیاناً شاگردی استاد نسبت به ارتقاء کیفیت خط خود اقدام کنید. استاد هر چه بی‌طرف باشد نمی‌تواند دو دانشجو را که یکی خوش خط نوشته با دیگری که با خط بد و چه بسا تمام پاسخ سئوال امتحان را نوشته، با یک دید نمره دهد. تأثیر خط خوش بر روان خواننده و تفهیم بیشتر انکار ناپذیر است.

موفق باشید دکتر عبدالرسول دیانی مهر ماه ۱۳۸۷
استانداردهای نگارشی در دستور زبان فارسی برای تکمیل این مجموعه لازم است.